

Leo Prijs, *Die jüdische Religion. Eine Einführung*, München 1977, Verlag J. Pfeiffer, ss. 134, 2 nlb.

Jak dowiadujemy się z przedmowy, praca prof. L. Prijsa powstała z wykładów prowadzonych na uniwersytecie w Monachium na temat różnych aspektów religii żydowskiej. Autor jest nie tylko specjalistą w dziedzinie judaistyki, ale także praktykującym ortodoksyjnym wyznawcą religii mojżeszowej.

Celem książki jest informacja o istocie i charakterystycznych cechach religii żydowskiej, aby usunąć istniejące uprzedzenia i ułatwić wzajemne porozumienie chrześcijan z żydami. Celowi temu ma służyć szczególnie dodatek po rozdziale dziesiątym, zatytułowany „Czy Bóg pomsty”, który prostuje błędne poglądy na starotestamentalne ujęcie Boga w odniesieniu do nowotestamentalnego, z naświetleniem 'biblijnego terminu *naqam* (pomsta, zemsta, ale też oddawanie sprawiedliwości).

W dziesięciu rozdziałach przedstawił autor istotę religii mojżeszowej od strony struktury prawnej oraz postawę wobec niej dzisiejszych żydów w oparciu o literaturę i wypowiedzi wyznawców tej religii. Referując autentyczną żydowską interpretację tekstów biblijnych w świetle tradycji talmudycznej, poruszył kwestie sporne z chrześcijaństwem. Zdaniem Prijsa, słusniejsze jest ujęcie religijne żydowskie niż dokonywane w duchu religii chrześcijańskiej. Przy tym chodzi mu nie tylko o uprzedzenia wynikające z niezajomości prawd religii żydowskiej, ale także o interpretację ST czy przepisów ustnej tradycji rabinistycznej przez NT. Pierwszych pięć rozdziałów obejmuje depozyt wiary, zawarty głównie w Torze i opracowany w literaturze rabinistycznej, a mianowicie: ogólny pogląd na przykazania i ich zasadniczą strukturę (rozdz. I), szczególne uwzględnienie przykazania miłości bliźniego (rozdz. II), znaczenie i wartość „jarzma przykazań” (rozdz. III), podstawy dogmatyczne wynikające z obowiązku miłowania Boga, który „wybrał” naród (rozdz. IV) oraz eschatologiczne oczekiwanie „przyszego świata” (rozdz. V).

Następne rozdziały omawiają zagadnienia praktyczne. Autor wskazuje, jak bywa przeżywana wiara w praktykach pokutnych, modlitewnych i w świętach dorocznych, zwłaszcza zaś w odpoczynku szabatnym (rozdz. VI). Podkreśla wpływ literatury talmudycznej na atmosferę życia codziennego i stąd potrzebę studiowania Talmudu (rozdz. VII zatytułowany *Pływanie w morzu Talmudu*, do którego dołączono osiem ilustracji obrazujących przeżycia religijne: synagoga, świece sobotnie, *lulab* i *etrog*, uczta w kuczce, taniec ze zwojami świętymi w dniu „radości z Tory”, studium w jesybocie, przepisywanie tekstów oraz modlitwa przy Ścianie zachodniej). Poświęca też uwagę doniosłemu dla judaizmu, a zarazem dyskusyjnemu problemowi powstania państwa Izraela w wyniku starań syjonistycznych (rozdz. VIII pt. *Początek zbawienia*). Dla zilustrowania typowych postaw żydowskich wobec praktyk

religijnych wśród warunków diaspory zamieścił opowiadania S. J. Agnona, pisarza, który w 1966 r. otrzymał nagrodę Nobla (rozdz. IX). Ostatni rozdział (*Jak żyje dziś pobożny żyd w Niemczech*) stanowi wywiad, przeprowadzony przez katolickiego pisarza T. Sartori z autorem książki i jego żoną, transmitowany przez radio w 1974 r. Dotyczy różnych dziedzin życia i zjawisk społeczno-religijnych, dzięki czemu daje pełny obraz współczesnego społeczeństwa żydowskiego, zwłaszcza metod wychowania oraz religijnego kształcenia dzieci i młodzieży.

Obszerny spis literatury i tablica chronologiczna dziejów Izraela od „stworzenia świata” do wojny izraelsko-arabskiej w 1973 r. zamykają tę interesującą publikację, która stanowi dobre wprowadzenie do poznania religii żydowskiej. Pouczające i niekiedy może zaskakujące jest dla czytelnika spojrzenie na chrześcijaństwo oczyma współczesnego wyznawcy religii, którą skłonni jesteśmy traktować raczej jako religię historyczną, przygotowującą do chrześcijaństwa, tj. już przebrzmiałą. Jednocześnie dla lepszego zrozumienia stanowiska judaizmu warto poznać poglądy wyznawców religii mojżeszowej, jeśli chce się z nimi dyskutować na wspólnej dla obu stron płaszczyźnie.

Józef W. Rosłon